

Lēmums

Nr. 35

Rīgā

2013.gada 18.septembrī

Par biedrības „Latviešu Biedrība” likumprojektu "Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā"

Konstatējošā daļa

[1] 2013.gada 23.augustā Centrālajā vēlēšanu komisijā (CVK) iesniegts biedrības „Latviešu Biedrība” likumprojekts "Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā" šādā redakcijā:

„Likums

Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā.

1.pants.

Likuma mērķis ir nodrošināt tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā uz citu likumīgo Latvijas Republikas maksāšanas līdzekli.

2.pants. Likumīgā Latvijas Republikas maksāšanas līdzekļa nomaiņa.

(1)Datums, Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņai uz citu Latvijas Republikas likumīgo maksāšanas līdzekli tiek pieņemts tautas nobalsošanās.

(2)Cits Latvijas Republikas likumīgais maksāšanas līdzeklis Latvijas Republikā ir ieviešams, ja balsotāju skaits ir vismaz puse no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita un ja vairākums ir balsojis par Saeimas ierosinātā cita Latvijas Republikā likumīga maksāšanas līdzekļa ieviešanas datumu.

3.pants. Likuma stāšanās spēkā.

Likums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tā izsludināšanas.”

[2] Atbilstīgi likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturtajai daļai - *Centrālā vēlēšanu komisija 45 dienu laikā pieņem vienu no šādiem lēmumiem:*

1) reģistrēt likumprojektu [..];

2) noteikt termiņu iesniegumā un likumprojektā [..] konstatēto trūkumu novēršanai;

3) atteikt likumprojekta [..] reģistrāciju šā panta piektajā daļā minētajos gadījumos.

Savukārt 23.panta sestā daļa nosaka, ka CVK, izskatot iesniegto likumprojektu, var pieprasīt paskaidrojumus un atzinumus no valsts institūcijām, kā arī pieaicināt ekspertus. Lai konstatētu, vai likumprojekts “*Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā*” pēc formas un satura ir pilnīgi izstrādāts un likumā noteiktā kārtībā reģistrējams, CVK lūdza izteikt atzinumus Saeimas Juridiskajam birojam, Latvijas Republikas Tieslietu ministrijai, Latvijas Universitātes Juridiskajai fakultātei.

Atzinumus iesniedzis Saeimas Juridiskais birojs un Latvijas Republikas Tieslietu ministrija.

[3] **Saeimas Juridiskais birojs** ir norādījis, ka jau vairakkārt ir sniedzis viedokli par Satversmes 78.panta skaidrojumu un *norādījis pilnīgi izstrādāta likumprojekta vērtēšanas kritērijus*. Vēršot uzmanību, ka atbilstīgi Satversmes 78.pantam noteiktam skaitam vēlētāju ir tiesības iesniegt pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu, ja likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts pēc satura vai formas, tad atbilstīgi likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektajai daļai – tas ir noraidāms.

[..] *Iesniegtais likumprojekts iecerēts kā jauns (sākotnējs) likums, nevis Satversmes grozījumu projekts. Līdz ar to secināms, ka paredzēts noteikt jaunu tautas nobalsošanas gadījumu - Saeimas ierosinātā cita Latvijas Republikā likumīga maksāšanas līdzekļa ieviešanas datuma apstiprināšanu tautas nobalsošanā*. Likumprojekts stātos spēkā nākamajā dienā pēc tā izsludināšanas.

[..] Savukārt Satversmes tiesa atzinusi, ka demokrātiskā tiesiskā valstī ikvienai valsts varas institūcijai, tostarp arī Latvijas pilsoņu kopumam, ir pienākums ievērot Satversmes normas, principus un vērtības (*sk. Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu 23.punktu*). Tādēļ pilnīgas izstrādātības prasībā ietverts vēlētāju pienākums iesniegt Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām atbilstošu likumprojektu (*sk. turpat 18.3.punktu*).

Satversmes 64.pants paredz, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros. No Satversmes 64.panta izriet, ka tauta likumdošanas tiesības var īstenot tādā kārtībā un apmēros, kādu paredz Satversme. Līdz ar to tautas nobalsošanas gadījumi un tās rīkošanas nosacījumi Satversmē ir noteikti izsmelīgi. Ikviens jauns, iepriekš neparedzēta tautas nobalsošanas gadījuma ieviešana var notikt tikai Satversmes grozīšanas ceļā, iestrādājot attiecīgo procedūru Satversmes tekstā. Arī Satversmes tiesa secinājusi, ka Satversme noteic veidus, kādos tiek īstenota demokrātiska valsts iekārta Latvijā (*sk. Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija sprieduma lietā Nr.2008-40-01 11.punktu*). Tādējādi Satversme paredz četrus veidus, kādos pilsoņi var īstenot savu gribu, proti:

- 1) tieši vēlot savus priekšstāvjus valsts likumdošanas orgānā – Saeimā (Satversmes 6. – 9., 14.pants);
- 2) pašiem tieši darbojoties kā likumdevējam, pieņemot likumus vai Satversmes grozījumus (Satversmes 64., 65., 78. – 80.pants);
- 3) lemjot par Saeimas pieņemtajiem likumiem vai Satversmes grozījumiem (Satversmes 72. – 75., 77., 79., 80.pants);
- 4) lemjot par citiem Satversmē noteiktiem jautājumiem, kas nodoti tautas nobalsošanai (Satversmes 48.pants, 68.panta trešā un ceturrtā daļa) (*sk. turpat*).

Iesniegtajā likumprojektā paredzēts tautas nobalsošanu ieviest ar likumu, kas ir jauns veids, kādā pilsoņi varētu īstenot savu gribu. Jauna tautas nobalsošanas veida ieviešana ir Satversmes grozīšanas jautājums, par kuru Saeimai vai Latvijas pilsoņu kopumam jālemj kā konstitucionālajam likumdevējam.

Līdz ar to iesniegtais likumprojekts nav pēc formas pilnīgi izstrādāts, jo neatbilst Satversmes 64.pantam, paredzot ar likumu regulēt jautājumu, kas izlemjams ar Satversmes grozījumiem.¹

[4] Latvijas Republikas Tieslietu ministrija savā atzinumā secina, ka likumprojekts pēc satura nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu likumprojektu likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punkta izpratnē.

[..] *Likumprojekta mērķis ir nodrošināt tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā uz citu likumīgo Latvijas Republikas maksāšanas līdzekli.*

¹ Pieejams: http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Atzinums_Saeimas_Juridiskais_birojs.pdf 16.01.2013. un 06.08.2013.

Likumprojekta 2.pants paredz, ka datums Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņai uz citu Latvijas Republikas likumīgo maksāšanas līdzekli, tiek pieņemts tautas nobalsošanā. (Sk. likumprojekta 2.pantu) Likumprojekts paredz tautas tiesības referendumu ceļā noteikt, kāds būs likumīgais maksāšanas līdzeklis Latvijā un laiks, kad šāds maksāšanas līdzeklis tiks ieviests[..].

Tālāk Tieslietu ministrija atsaucas uz Latvijas Republikas Satversmes 78.pantu un Satversmes 64.pantu, uzskaitot četrus veidus, kādā pilsoņi var īstenot savu gribu.

[..] *Referendums nevar notikt, ja konstitūcija vai normatīvais akts neparedz tā rīkošanu. Privātpersonas nevar prasīt normatīvajos aktos neregulētas, bet sev vēlamas līdzdalības procedūras radīšanu (Satversmes tiesas 2009.gada 7. Aprīļa spriedums lietā Nr. 2008-35-01,13.3.punkts).*

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka arī tautai ir pienākums ievērot augstākā juridiskā spēka normas un respektēt tajā nostiprinātās konstitucionālās vērtības. Par pilnīgi izstrādātu no satura viedokļa nav atzīstams likumprojekts, kas tā pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām.[..].

[..] Tieslietu ministrijas ieskatā iesniegtais likumprojekts „Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā” pēc satura nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu likumprojektu, jo pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā Satversmes 64.pantam, paredzot ar likumu regulēt jautājumu, kas vispirms izlemjams, papildinot Satversmi ar atbilstošiem grozījumiem.²

[5] Likumprojekta iesniedzēji ir iepazinušies ar atzinumiem. CVK 2013.gada 18.septembra sēdē piedalījās iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis Edvīns Čulkstēns, kurš izteica savu neizpratni par saņemtajiem atzinumiem, noraidot likumprojekta tālāko virzību. Likumprojekta iesniedzēju ieskatā nav saprotams, kādēļ tauta nevar rosināt jaunu likumu cita likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā un kādēļ tas ir pretrunā Satversmes 64.pantam. Pilnvarotais pārstāvis atzina, ka viņš nevar argumentēt savu atsevišķo viedokli par labu šā likumprojekta reģistrēšanai.

Secinājumu daļa

[6] Latvijas Republikas Satversmes 64.pants nosaka, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai Latvijas Republikas Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros.

² Pieejams: http://web.cvk.lv/pub/upload_file/Atzinums_Tieslietu%20ministrija.pdf

Satversmes 78.pants definē veidu, kā tauta realizē savas likumdošanas tiesības - *ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesība iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.* Savukārt Satversmes 73.pantā ir minēts, kādus jautājumus nevar nodot tautas nobalsošanā - *tautas nobalsošanai nevar nodot budžetu un likumus par aizņēmumiem, nodokļiem, muitām, dzelzceļa tarifiem, kara klausību, kara pasludināšanu un uzsākšanu, miera noslēgšanu, izņēmuma stāvokļa izsludināšanu un tā izbeigšanu, mobilizāciju un demobilizāciju, kā arī līgumus ar ārvalstīm.*

Likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” ceturtnā nodaļa uzskaita secību un prasības, kā vēlētājs realizē likumdošanas tiesības.

[7] Centrālās vēlēšanu komisija darbojas atbilstīgi likumam „Par Centrālo vēlēšanu komisiju”. Kur cita starpā ir noteikts, ka Centrālā vēlēšanu komisija atbild par likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” izpildi, tā vienveidīgu un pareizu piemērošanu.

Likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.pants nosaka Centrālajai vēlēšanu komisijai pienākumu reģistrēt iesniegto likumprojektu vai atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju. Saņemot iesniegumu kopā ar likumprojektu, CVK pārbauda vai likumprojekta iesniedzējs atbilst likuma “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta otrās daļas jēdzienam „iniciatīvas grupa”, un vai iesniegtais likumprojekts [...] pēc formas vai satura ir pilnībā izstrādāts.

[8] Iesniegumu kopā ar likumprojektu „Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā” ir iesniegusi biedrība „Latviešu Biedrība”, reģistrēta biedrību un nodibinājumu reģistrā 2013.gada 23.janvārī (reģistrācijas Nr. 40008204163). Iesniegumam pievienota reģistrācijas apliecības kopija, Uzņēmuma reģistra izziņa un dibinātāju saraksts. CVK ir konstatējusi, ka likumprojekta iesniedzējs atbilst likuma prasībām un ir tiesīgs iesniegt CVK likumprojektu reģistrācijai ar mērķi uzsākt parakstu vākšanu.

[9] Centrālajai vēlēšanu komisijai ir jāpārliciecinās, ka iesniegtais likumprojekts pēc formas un satura ir pilnībā izstrādāts. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts, ja:

1)likumprojekts paredz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār ar likumu nav regulējami;

2)likumprojekts tā pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām;

3)likumprojekts tā pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Neviena konstitucionālā institūcija, arī tauta, īstenojot tai piešķirtās tiesības, nav tiesīga pārkāpt Satversmi.³

[10] Vērtējot likumprojekta atbilstību pēc formas, CVK secina, ka iesniedzējiem nav bijusi vienota nostāja un skaidrs redzējums par likumprojekta jēgu, jo savā iesniegumā iesniedzēji pamatojas uz Latvijas Republikas Satversmes 1.,2.,65.,73.,78.,89.,100.pantiem, iesniegumā nepaskaidrojot likuma izstrādes mērķi. Likumprojektā netiek arī ievērotas juridiskās tehnikas prasības, nav formulēts likuma 1.panta nosaukums.

[11] Vērtējot iesniegto likumprojektu kopumā, CVK secina, ka likumprojektā paredzētā tautas nobalsošana cita likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā ir Satversmē neparedzēts veids, kādā pilsoņi varētu īstenot savu gribu. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Satversmē noteikti četri veidi pilsoņiem īstenot savu gribu: 1) tieši vēlējot savus priekšstāvjus valsts likumdošanas orgānā - Saeimā; 2) pašiem tieši esot likumdevējam, pieņemot likumus vai Satversmes grozījumus; 3) lemjot par Saeimas pieņemtajiem likumiem vai Satversmes grozījumiem; 4) lemjot par citiem Satversmē noteiktiem jautājumiem, kas nodoti tautas nobalsošanai.⁴ Jaunus tautas nobalsošanas veidus var paredzēt, tikai grozot Satversmi.

Iesniegtais likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts, jo tā 2.pants paredz, ka datums Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā tiek pieņemts tautas nobalsošanā. Satversmes 64.pants skaidri nosaka, ka *tauta savas likumdošanas tiesības var īstenot tikai tādā apmērā un kārtībā, kādu paredz Satversme*. Likumprojekts paredz izlemt jautājumus, kuri ar likumu nav regulējami.

Satversmes 1.pantā ietvertie vispārējie tiesību principi (tiesiskas valsts, demokrātiskas iekārtas un varas dalīšanas princips), noteic, ka valsts varas orgāni var darboties tikai tiesību normās noteiktā apjomā. Likumā vai citā normatīvā aktā nevar paredzēt citus tautas nobalsošanas gadījumus.

³ Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01, 18.3.punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2009.gada 19.maija spriedums lietā Nr.2008-40-01, 11.punkts.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums

Par biedrības „Latviešu Biedrība” iesniegto likumprojektu
„Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā”

Pamatojoties uz likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturto daļu un 23.panta piektās daļas 2.punktu, Centrālā vēlēšanu komisija, balsojot ar sešām balsīm „par” un diviem atturoties, nolemj:

atteikt likumprojekta „Par tautas līdzdalību Latvijas Republikas likumīgā maksāšanas līdzekļa nomaiņā” reģistrāciju, jo likumprojekts pēc formas un satura nav pilnībā izstrādāts.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums ir pārsūdzams Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā.

Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs

Arnis Cimdars

Centrālās vēlēšanu komisijas sekretārs

Ritvars Eglājs